

Nastąpił odwrót spod Dźwiny aż do Wisły. Dla innych dywizyj był ten odwrót zbliżeniem się do swoich okolic, dla dywizji litewsko-białoruskiej był ten odwrót traceniem jeszcze raz swej ojczyzny. Żołnierze innych dywizyj mogli przypaść do ziemi im bliskiej, by z niej zaczerpnąć nowych sił, dla żołnierzy dywizji litewsko-białoruskiej było to szukaniem na nowo ojczyzny, utratą tego, co było bliskie sercu, a do tego bólu dołączyła się troska o tych, którzy zostali tutaj pod władną i niszczącą siłą dzikiego wroga.

Gdy maszerowali w naszej kontrofensywie spotykałem dywizję w postojach. Wszystkie jej pytania, wszystkie podnieszone przez nią kwestie, wynikały zawsze z jej dzikiego pożądania dojścia do domu, do ziemi, w której i ja mam swój dom, do ziemi, którą oddzielono liniami chrzczonymi tego lub innego męża stanu¹⁾.

Żołnierze dywizji litewsko-białoruskiej wbrew opinii świata i części swoich, wbrew wątpieniu, dali tryumf prawdzie i sprawiedliwości, dowiedli, że przelewali krew w sprawie słusznej i sprawiedliwej, gdy walczyli o tę ziemię, która przez swoje ostatnie orzeczenia przyznała Wam słusność.

Jako Naczelný Wódz, Naczelnik Państwa i wasz współobywatel wnoszę toast: Niech 1 dywizja litewsko-białoruska swój sztandar sławą uwieńczy!

PRZEMÓWIENIE WYGŁOSZONE PRZY PRZEKAZYWANIU WŁADZY NAD WILEŃSZCZYZNĄ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(18 kwietnia 1922 r.)

Dnia 30 listopada 1921 r. został ogłoszony dekret o wyborach do Sejmu wileńskiego. Wybory odbyły się dnia 8 stycznia 1922. Sejm wileński zebrał się dnia 3 lutego 1922 r. Dnia 22 lutego 1922 r. Sejm ten przyjął uchwałę, że «Rzeczpospolita Polska posiada pełne i wyłączne prawo zwierzchności państwowej nad Ziemią Wileńską». Sejm Ustawodawczy tę uchwałę Sejmu wileńskiego przyjął do wiadomości dnia 24 marca 1922 r.

Dnia 18 kwietnia 1922 r. w obecności Naczelnika Państwa, prezydenta ministrów Ponikowskiego, prymasa Dalbora, gen. Żeligowskiego i innych dygnitarzy odbyło się w Wilnie w siedzibie «Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy

---

¹⁾ Mowa o t. zw. linii Curzona, ograniczającej Polskę do jej granic ściśle etnograficznych.

Srodkowej» uroczyste podpisanie aktu, przekazującego władzę nad Wileńszczyzną Rzeczypospolitej Polskiej.

Po przemówieniu prezesa «Tymczasowej Komisji Rządzącej» gen. Mokrzeckiego, który złożył władzę nad Wileńszczyzną w ręce Naczelnika Państwa, Piłsudski wygłosił niżej przytoczone przemówienie, w którym podziękował gen. Żeligowskiemu i jego pomocnikom za umożliwienie ludności Ziemi Wileńskiej swobodnego wypowiedzenia swej woli i wezwał Rząd polski do przejęcia władzy nad tą ziemią.

Przemówienie podajemy według «Rzeczypospolitej» z 19 kwietnia 1922 r.

Panowie! Stanęliście do pracy w nadzwyczaj ciężkich warunkach. Wymagała ona wysiłków tak wielkich i uporczywości w pracy tak nadzwyczajnej, że szczęśliwy jestem, iż w imieniu Rzeczypospolitej mogę tutaj złożyć podziękowanie gen. Żeligowskiemu oraz jego dzielnym pomocnikom.

Doprowadziliście swą pracą do tego, że nadzieje, życzenia i żądania ludności całej swobodnie i bez żadnego nacisku mogły być wyrażone i urzeczywistnione. Za tę pracę raz jeszcze dziękuję.

W imieniu Rzeczypospolitej ogłaszam tymczasowy byt poprzedniego państwa za skończony i wzywam przedstawicieli Komisji Tymczasowej do złożenia aktu do podpisania i Rząd polski do przejęcia władzy.

PRZEMÓWIENIE W WILNIE O WSPÓLNYCH DZIEJACH POLSKI I LITWY

(20 kwietnia 1922 r.)

Z okazji uroczystości przekazania władzy nad Wileńszczyzną Rzeczypospolitej Polskiej i trzeciej rocznicy zdobycia Wilna, miasto wydało dnia 20 kwietnia 1922 r. na cześć Naczelnika Państwa obiad. Piłsudski wygłosił tam niżej przytoczone przemówienie, w którym po nakreśleniu wspólnych wiekowych dziejów Polski i Litwy, wyciągnął w dniu tryumfu polskiego, uważanego w Kownie może za dzień żałoby, rękę do braci Litwinów, nawołując do zgody i miłości.

W archiwum «Instytutu Józefa Piłsudskiego» znajduje się brulion tej mowy, pisany ręką K. Świtalskiego, któremu Piłsudski to przemówienie po uroczystościach podyktował.

Podajemy je według tekstu zawartego w «Kurjerze Porannym» z 22 kwietnia 1922 r.

Szanowni panowie! Przemawiać będę do was, jako Naczelnik Państwa Polskiego i jako Wilnianin. Te dwie moje